

Ko'zi ojiz bolalarni o'qitishdagi metodlar

Shukurullayeva Marjona Azadovna

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti talabasi

Annotatsiya: Maqolada ko'zi ojiz bolalarni o'qitish uchun ishlatiladigan zamonaviy texnologiyalar haqida aytilgan. Ular uchun alohida o'rganilgan inklyuziv ta'lim va ko'zi ojiz talabalar uchun daktil grafikalar kabi turli xil innovatsion o'qitish tizimi haqida alohida yoritilgan.

Kalit so'zlar: Ko'zi ojizlik, taktil grafik, qisman ko'ra olish, aqilli skanerlar, ko'zi ojizlarni o'qitish metodlari.

Ko'zi ojiz degan so'zni eshitganimizda, albatta ko'z oldimizga umuman ko'ra olmaydigan insonlar keladi. Lekin bizning hayotimizda faqatgina ular emas, qisman ko'rlik holatlari ham uchrab turadi. Bu holatlar ularda tug'ma yoki orttirilgan bo'ladi.

- Ko'rish qobiliyati past insonlar: bu termin shunday insonlatni anglatadiki, ularning ko'rish qobiliyati juda past va bunda ko'zoynak yoki kontakt linzalari yordam bermaydi. Ba'zi hollarda, bunday insonlar narsalarni yaqindan ko'ra oladi, lekin uzoq masofadan emas, yoki teskarisi ham bo'ladi.

- Qisman ko'ra olmaydigan insonlar: bu toifadagi insonlar shundayki, ularning ko'rish qobiliyatini kamida bitta ko'zida 20/200 qismini yaxshilash mumkin. Shuningdek, bu 20 daraja yoki undan kam ko'rish maydoniga ega bo'lganlarga ham tegishli.

- Butunlay ko'ra olmaydigan insonlar: bu toifadagi insonlar ko'rish qobiliyatini butunlay yo'qotgan hisoblanadi.

Ko'zi ojizlarni o'qitishda quyidagi metodlardan foydalanish zarur.

1. Ismlardan doimiy foydalanish.

Ko'zi ojiz bolalarga murojaat qilganda doimo ularning ismlarini aytib chaqirish kerak. Bunday holatda siz boshqa bolaga emas, aynan unga murojaat qilayotganligingizni anglaydi. Ularni ko'rganingizda, "Salom" desangiz u kimga murojaat qilinayotganligini anglamaydi. Yuzlarni tanish qobiliyatiga ham ega emas. Buning o'rniga, "Salom, Madina, men ustozing Nodiraman. Ahvollaring qanday?" desangiz maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu usulni har doim qo'llash bolalar orasida yaxshi munosabatni o'rnatishga ham yordam beradi.

2. Ko'rishni anglatadigan so'zlardan foydalanish normal holat.

"Qara" yoki "Ko'r" kabi so'zlarni ishlatishdan qo'rqmang. Xuddi ularning ko'ra oladigan tengdoshlari kabi, bu so'zlar ham ko'r yoki ko'zi ojiz bolalarning so'z boyligining bir qismi bo'lishi kerak. Teginish, narsalarni yaqinlashtirib anglash yoki normal so'zlashuvda "Ko'rishguncha" deyish kabilar uchun.

3. Imo qilmang, og'zaki ifodalang.

Doskaga yozayotganingizda, o'quvchilar o'sha ma'lumotga ega bo'lib borishi uchun har doim og'zaki ifodalab boring. Yo'nalish va holatni ifodalaydigan terminlarni qo'llang, tepada/pastda, orqada/ro'parada, chapda/o'ngda va boshqa so'zlar kabi. "Koptok u yerda" ta'rifining o'rniga "Koptok eshikning oldida" ta'riflovchi jummalarni qo'llang. "U yerda", "bu yerda" kabi so'zlardan foydalansangiz ular baribir harakatlana olishmaydi. Chunki ular predmetni aniq joyini bilishmaydi.

4. O'quvchilarda savol tug'ilganda, qarsak chalishlarini so'rang.

Ko'plab sinfxonalarda o'qituvchining e'tiborini tortish uchun vizual ko'rsatmalardan foydalanish odat tusiga kirgan. O'quvchilar dars paytida gapirishni xohlaganlarida, qo'llarini ko'tarishi an'anaviy usul hisoblanadi. Ko'zi ojiz bolalar esa do'stlari qo'lini ko'targanligini sezmaydi. Shuning uchun ham, uning o'rniga tovushli harakatlarni qo'llash maqsadga muvofiqdir. Masalan, o'quvchilarning savoli bo'lsa, qarsak chalishi kerak bo'ladi.

5. Taktil o'rganish tajribasini taqdim eting.

Ko'zi ojiz bolalarga dars o'tayotganda, iloji boricha taktil o'qitish usulidan foydalanishingiz kerak. Masalan, gullar haqida gapirish va ularning turli xil rasmlarini ko'rsatishdan ko'ra o'quvchilar ko'tarib va tegib ko'rishlari uchun haqiqiy gullarning sinfxonalarda bo'lishi ancha afzalliklarga ega. Bu usul, shuningdek, turli xil yeguliklar, chig'anoqlar va mavzu bilan bog'liq narsalar uchun ham qo'llaniladi. Bu usul o'quvchilarga tez va oson o'zlashtirishga yordam beradi.

6. Darsni ovozli yozib olish.

Ko'zi ojiz bolalar uchun sog'lom o'qitish muhitini yaratishning oson va arzon usuli hamma darsni ovozli yozib olish. Bu usulda o'quvchilar darsni va mavzular ketma-ketligini to'liq tushunishganmi yoki yo'qmi, bilib olish uchun ikki martadan eshitib chiqishlari mumkin bo'ladi. Darslikni esa kerakli vaqtda eshitib yanada mustahkamlab olish oson bo'ladi.

7. Aqlli skanerlar va o'qib beruvchilarga ruxsat berish.

Ko'zi ojiz o'quvchilar uchun aqlli skanerlar va o'qib beruvchilardan foydalanish juda foydali usul hisoblanadi. Bu texnologiyalar kitoblar va qo'llanmalarni osongina og'zaki nutqda o'qib bera oladi. Qog'ozda yozilgan ma'lumotlarni o'qiy olmaydiganlar ham bu qurilmalar orqali yozilgan ma'lumotni osongina o'zlashtira oladilar. O'quvchilar bunday qurilmalar bilan maktab tomonidan ta'minlanishi kerak.

Yana shuni aytish mumkinki, xar bir ko'zi ojiz bola boshqa tengdoshlari kabi ta'lim olish xuquqiga ega. Hozirgi kunda ularga berilgan e'tibor, mustaqil ta'lim olishlari uchun rivojlangan maktablar ochilganligi, so'nggi innovatsion suniy intellektidagi robotlar, ta'lim muassasadagi aqlli doskalar albatta so'zimiz isboti bo'la oladi.

Adabiyotlar

1. Susan Carney, Karen Scammell and others. Teaching Students with Visual Impairments. Saskatchewan Learning - 2003. 130 p.

2. Teaching Students with Visual Impairments. Programming for Students with Special Needs. No. 5. Alberta Dept. of Education, Edmonton. Special education branch. 102 p. ISBN-0-7732-1797-5
3. <https://www.pathstoliteracy.org/strategies-teaching-students-who-are-blind-or-visually-impaired>
4. <https://www.weareteachers.com/teaching-blind-students-visually-impaired/>
5. <https://www.wikihow.com/Teach-a-blind-or-Visually-Impaired-student>